

A második bizalom

Ősbizalom

A gyerek, amikor világra jön, természetes bizalommal, „ősbizalommal” van a szüleihez. A kisgyerek kezdetben nem ismer félelmet. Egy szellemi lény beköltözik teste megformált világába, és még ősbizalma van eredetéhez, a szellemi világhoz. A félelmet és a kételyt csak később ismeri meg, amikor elkezd kibontakozni a testet és szellemet összekapcsoló lélek.

Ha egy emberben új gondolat születik, akkor gondolkodó figyelme formát ölt, például egy mondat formáját. Az értés pillanata hasonló a fogantatás pillanatához, a tudatossá válás a születéshez. Minden idea tudatossá válásában mintegy újjászületik a lélek, teljes bizalomban eredetéhez. Egy gondolatot, ami már megvan, később kétségbe lehet vonni, de megjelenésekor – az értés pillanatában – minden új gondolat igaz. Rudolf Steiner egy meditációs mondatban így fejezi ki ezt a körülményt: „A léleknek természetes bizalma van a gondolkodáshoz.”¹ Ebben a természetes ősbizalomban nem lehet kételkedni, már csak azért sem, mert a kételkedés maga is gondolkodás, a kételkedő maga is az ősbizalomra támaszkodik – csak éppen nem veszi észre.

Amíg az ősbizalomban élünk, észre se vesszük a bizalmat, mint jelenséget: ez a bizalom természetes és nem ismer kételkedést. A modern ember, dualisztikus tudatával, minden értésben belemerül ugyan az ősbizalomba, de nem él benne. Nem tapasztalja a gondolkodás folyamatát, csak annak gyerekeit, csak eredményeit ismeri. De aki ki tud mondani egy olyan mondatot, mint a fenti meditációs mondat, az a dualisztikus tudat fölé tud emelkedni, helyzetét a gondolkodási folyamat jelenéből tudja megfigyelni. A modern embernek nagyon nehezebbé esik megszerezni ezt a képességet. Annyira, hogy ez a lehetőség általában föl sem merül.

A második bizalom

Gondolkodásunkat általában szinte kizárólag „problémamegoldásra” használjuk. Van egy problémánk, és igyekszünk minél előbb megoldani. Ezzel arra kényszerítjük gondolkodásunkat, hogy korábbi megoldásaink szerszámosládájából merítsen. Ez sematikussá, gépiessé, automata-szerűvé teszi. Igyekszünk mindig újra kikényszeríteni az ősbizalom pillanatát. Ezzel elzárjuk az utat az új ideákhoz, és emiatt lelkünk egyre inkább kiszárad; hiába epekedik az „élet vize” után. Egyre ritkábban éljük át az új ideák születése fölötti örömet, egyre nő a csalódás és rezignáció, amit a már elkoptatott ideák és variációik okoznak. Egyes mesékben ezt a helyzetet a legkisebb fiú és az idősebb fivérek képe fejezi ki. A legkisebb fiú az éppen most, frissen született idea képe, az idősebb fivérek a múltból hozott sémákra utalnak. Az idősebb fivérek gonoszak, hátsó gondolataik vannak: dualisztikus tudatuk van. A legkisebb fiú „együgyű” – nem ismer kételyt –, gyakran ő menti meg, ő váltja meg a fivéreit. Remek képet találunk erre *Az élet vize* című mesében, ahol az idősebb fivérek belovagolnak és beszorulnak egy hegyszorosba: nem tudnak, se továbbmenni, se a lovukat megfordítani. Végül a legkisebb fiú kimentti őket ebből a helyzetből – ami egyébként nem akadályozza meg őket abban, hogy továbbra is vesztére törjenek. A végén győzedelmeskedik a gyermeki, monisztikus tudat, de ezt

¹ Rudolf Steiner: *Die Schwelle der geistigen Welt* (A szellemi világ küszöbe), A „Vom Meditieren“ („A meditálásról”) című fejezet. GA 17.

a győzelmet, ami az elvarázsolt, majd általa megváltott királykisasszony szerelméhez vezet, ellenálláson keresztül kell elnyernie.

Fölmerül tehát a kérdés: lehet másképpen gondolkodni? Vegyünk egy példát: szeretnék megérteni egy bibliai mondatot, mondjuk azt, hogy „Én vagyok az ajtó” (Jn 10,9). Gondolkodni kezdek rajta, s azonnal jön néhány asszociáció, hogy ez mi mindent jelenthet. De elkezdem sejteni, hogy mindez kevés, e mögött a mondat mögött van valami mélyebb értelem. Mit tegyek? Általában feladom az egészet, és inkább csinálok valami mást. De van másik lehetőség. Azt mondom magamnak: tartsd meg értetlenségedet, bízz benne, hogy jön majd válasz. Az értetlenség érzése kellemetlen, nehéz tartani. Ez a bizalom az ismeretlenben nem az ősbizalom, nem eleve adott, ez valami új. Ülök, és megpróbálom elviselni, hogy semmilyen találó válasz nem jut eszembe. Ugyanakkor bízom benne, hogy ha tartom a témát, ha koncentráltan gondolkodom tovább a témán, akkor gondolkodásom megfordulhat. Ha fokozódik a koncentráció, egyszer csak eltűnik minden korábbi, ismert gondolat, és teljesen újfajta gondolkodás indul el. Erre a gondolkodási minőségre utal egy másik mondat a már idézett Steiner-műből: „A gondolkodásban egynek érzem magam a világtörténés áramával.” És még egy másik is: „Nem én gondolkodom csupán, hanem bennem gondolkodik.” A konkrét esetben – „Én vagyok az ajtó” – átélem, hogy az ajtó valóban az Én képe. Az Én az, ami egyszerre tartozik a házhoz és környezetéhez, ami egyszerre tartozik a szellem „saját életéhez”² a lélekben és a szellemi világhoz. Egy Én-lénynek képesnek kell lennie arra, hogy elhatárolja, megkülönböztesse magát a többi Én-lénytől – ideértve a másik embert is –, de arra is, hogy kapcsolatba lépjen, kommunikáljon velük. Mint egy ajtó, ami ki tud nyílni és be tud csukódni. Az Én-vagyok az ajtó – én vagyok az ajtó³. A kép most egy szellemi tapasztalást ír le, amire nincsenek szavaink: „imaginációvá”⁴ válik. Az imagináció nem képzet, mondjuk egy ajtó képe, hanem *tapasztalás*, ez esetben az önmagát megnyitó, kommunikáló, de azonosságát mégis megtartó figyelem mozgásának tapasztalása.

Annak, hogy beléphessünk a – szellemi – világtörténés áramába, az az előfeltétele, hogy létrehozzuk ezt az újfajta bizalmat, amit „második bizalomnak” nevezhetünk (János evangélista „második szeretet” kifejezésével analóg módon). A második bizalom abban áll, hogy visszafogom türelmetlenségemet, mohóságomat, amivel egy probléma megoldására, egy kérdés megválaszolására törekszem, és helyette koncentrált – jobb lenne azt mondani, hogy alázattal⁵ eltöltött – belső tartást veszek fel. Igen, nem tudom megválaszolni a kérdést. De ez jobb, mint egy hamis válasz. Amíg fenn tudom tartani a tudó tudatlanság állapotát, addig működik bennem a második bizalom. Nem tudom, kapok-e egyáltalán választ, és azt se, ha igen, mikor. Talán a következő pillanatban, talán 10 év múlva, talán soha. A második bizalom tartása megújítja a gondolkodást, beteljesíti a gondolkodás Krisztus által elindított megváltását. A második bizalom lemond a hamis válaszról. „A jövő a lemondásból jön létre” – írta Georg Kühlewind

² Rudolf Steiner: *Theosophie – Einführung in übersinnliche Weltanschauung und Menschenbestimmung (A világ és az ember szellemi megismerésének alapelemei)*, 30. oldal GA 9, Rudolf-Steiner-Verlag, 1987.

³ Valaki ellene vethetné: ez a mondat jelenthetne egész mást is. Például azt, hogy csak Krisztuson keresztül juthatok be a szellemi világba, ha átélem, hogy „Krisztus bennem van”. Ez igaz, de nem jelent ellentmondást. Minden igazi meditációs mondatnak több szintje van, amik nem mondanak ellent egymásnak, hanem gazdagítják egymást, mint egy vonósnégyes különböző szólamai.

⁴ Rudolf Steiner: *Die geistige Welt im Umriss (A szellemtudomány körvonalai)*, 26. oldal GA 13 Rudolf-Steiner-Verlag, 1988.

⁵ Az alázat szó magyarul nem hangzik jól, a megalázkodás asszociációját váltja ki. De erre a kifejezésre is alkalmazhatjuk a második bizalom gesztusát: akkor jelentése megváltozik, a nálam nagyobb, hatalmasabb lény felé irányuló tartást jelenti, a csodálat, tisztelet és öröm keverékét.

(Székely György)⁶. Abból, hogy lemondunk a sikerekről a múlt világában, abból, hogy lemondunk a kikényszerített hamis válaszokról⁷. A második bizalom a kiindulást jelentheti a meditációhoz. Maga a meditáció azt jelenti, hogy tudatosan belépünk az értés világosságának áramába. A második bizalom az odavezető ajtó.

Az adott, ajándékba kapott ősbizalom egyre gyengül, kételyeink egyre erősödnek. Csak ebben a helyzetben képes az ember elsajátítani a második bizalmat, és ezzel erőt nyerni a szellemi világba való belépéshez. „Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel!” – áll a pokol kapuján Danténél⁸. „Ki itt be akarsz lépni, ébreszd fel magadban a bizalmat az Újhoz!” – állhatna a modern ember számára a szellemi világ ajtajának küszöbén.

⁶ Georg Kühlewind: *Diener des Logos (A Logosz szolgája) – Der Mensch als Wort und Gespräch*, 141. oldal
Verlag Freies Geistesleben, 1981

⁷ Ennek a lemondásnak a torzképe, mondhatni paródiája a gondolkodás gépesítésére, automatizálására való törekvés. Ez a „lemondás” arról, hogy magunk gondolkodjunk, éppen a második bizalom ellentéte, helyettesítése, kísérlet az ősbizalom kihelyezésére egy gépbe. Ismétlődő sémák esetében ez működik is, de az újhoz vezető úton további, súlyos akadályt jelent.

⁸ Dante: *Isteni színjáték*, Pokol, 3. ének, 3. tercina. Babits Mihály fordítása.